

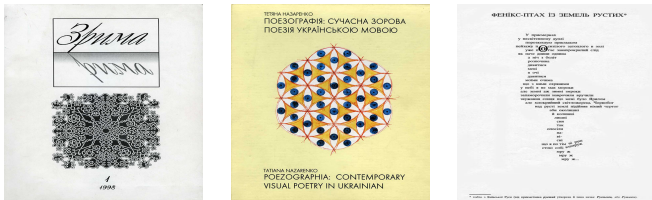
М. І. Сорока

Зорова поезія

ЗОРОВА ПОЕЗІЯ – мистецький вид, що синтезує літературний текст і елементи зорових видів мистецтва (графіка, живопис, декоративно-прикладне мистецтво, архітектура, математичні знаки тощо) в одне естетичне ціле. Ін. назви – візуальна, або графічна поезія. Суть З. п. в тому, що зовн. зорова форма поет. тексту не лише фіксує усну (звук.) форму, а й творить з нею естет. єдність, а також може мати самодостатній зміст, що надає твору додаткової поет. енергії. Зорову форму можна також розглядати як поет. засіб на рівні з елементами просодії і троп. Як синтет. утворення З. п. різною мірою поєднує літ. і зорові елементи, на основі чого виникають її різновиди. Перші зразки З. п. відомі з антич. літ-ри (Фестський диск, 1700 р. до н. е.; Вавилон. акровірш, акровіршеві псалми). Значний вплив на становлення З. п. мали теор. принципи Симоніда (його вислів «малюнок є німа поезія, а поезія промовистий малюнок» перефразов. Горацієм як «малюнок – та сама поезія»). Більш традиц. З. п. постала від 4 ст. до н. е. у творчості таких авторів, як Сіміас Родоський (фігурні вірші у вигляді сокири, яйця, крил), Теокрит (сірінга), Досіад (вівтар), Безантіній (вівтар). Зорові форми в поезії середньовіччя набрали абстрактніших ознак, цілком відповідаючи суті християн. релігії, що зверталася до сил невидимих, недосяжних, до Бога (вірш-квадрат, виділений вірш). Становлення З. п. у багатьох європ. літ-рах відбулося у період Відродження. Однак найсприятливішим ґрунтом стало бароко з його особливою увагою до форми, синтезу, універсальності, декоративності, концептизму та ін. З. п. у двох її видах – курйозній та емблематичній – включалася до латиномов. поетик, що вивчали у школах та університетах Європи. Крім реліг., зорові образи виникали із повсякденного життя (меч, прапор, спис, амфора, гаманець, дерево, птах), як свідчення великих сусп. змін (сонце, зірка, глобус), на тему кохання (серце, троянда, весільний келих), увічнення пам'яті (піраміда, колона), присвяти на якусь подію, прославляння людських чеснот тощо. Хоч елементи З. п. з'явилися вже в літературі Київ. Русі (декорат. оформлення літер, фігур. текст, написи на предметах), проте як цілісне явище почала формуватися від 2-ї пол. 16 ст. у творчості багатьох авторів (Г. Чуй, С. Беринда, Л. Баранович, Д. Туптало, А. Кальнофойський, М. Довгалевський, Г. Сковорода та ін.). Найбільший внесок зробив І. Величковський, який у зб. «Млеко од овці пастору належноє» (1691) теоретично обґрунтував функціонування З. п. і подав приклади понад 20 жанрів (фігурний, узгоджений, співвідносний, онограматичний, квадратний, числовий, раковий вірші, вірш-лабіринт та ін.). Наступний етап у розвитку З. п.

пов'яз. із модер. напрямми в мистецтві поч. 20 ст. – *футуризмом*, [дадаїзмом](#), *сюрреалізмом*. Їх представники, часто заперечуючи традиц. засоби версифікації, шукали нові засоби худож. відтворення і надавали значної уваги зоровій стороні поезії (використання різних кольорів, шрифтів, матем. чисел, знаків тощо). Найпомітніший внесок зробив франц. поет Г. Аполлінер, видавши кн. «Calligrammes» (1918). В укр. літературі цього періоду з. п. проявилася у творчості футуристів, лідер яких *М. Семенко* видав дві зб. «поезомалярств» – «Каблепоема за океан» (1920–21) і «Моя мозаїка» (1922); А. Чужий зробив спробу використати зорові елементи в проз. творі («Ведмідь полює за сонцем», 1927–28). Новий міжнар. рух з. п., що виник у серед. 1950-х рр., отримав назву «конкретна поезія», продовживши відхід від традиц. поетики до зосередження на мовному матеріалі, просторовому співвідношенні, динаміці статич. тексту, «знайденій поезії». В укр. літературі рад. періоду з. п. трактувалася як прояв формалізму і не мала належних умов для розвитку. Від 1960-х рр. вона продовжила традицію у творчості поетів як укр. діаспори ([З. Бережан](#), [Л. Госейко](#), [Я. Балан](#)), так і материк. поетів (*М. Мірошниченко*, [І. Іов](#), *А. Мойсієнко*, *В. Трубай*, [М. Король](#), *М. Луговик*, *В. Мельник*, *В. Лучук*, *І. Лучук*, [Н. Гончар](#) та ін.). 1998 вийшло єдине число літ.-мист. часопису з. п. «Зрима рима» (засн. В. Чупринін), що було присвяч. паліндромам. Т. Назаренко упорядкувала антологію «Поезографія: сучасна зорова поезія українською мовою» (К., 2005).

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Довгалецький М. Поетика (Сад поетичний). К., 1973;
2. D. Higgins. Pattern Poetry: Guide to Unknown Literature. New York, 1987;
3. J. Adler, V. Ernst. Text als Figur: Visuelle Poesie von der Antike bis zur Moderne. Weinheim, 1988;
4. P. Rypson. Obraz słowa: Historia poezji wizualnej. Warszawa, 1989;
5. Сорока М. Зорова поезія в українській літературі кінця XVI–XVIII ст. К., 1997;
6. Мойсієнко А. Традиції модерну і модерн традицій. К.; Уж., 2001.

Бібліографічний опис:

Зорова поезія / М. І. Сорока// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-17118>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).